

ПОЛІАСПЕКТНІСТЬ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті здійснено теоретичний аналіз поліаспектності практичної підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва, обґрунтовано її функціональність через характеристику основних функцій. Розглянуто роль готовності до музично-виконавської діяльності у практичній підготовці студентів.

Ключові слова: практична підготовка, готовність, професійна діяльність, музично-виконавська діяльність, педагогічна практика, студент-практикант.

Постановка проблеми. За умов глобалізаційних процесів у галузі освіти і науки особливої гостроти й актуальності набуває проблема підготовки студентів вищих навчальних закладів до професійно-практичної діяльності. Відтак, підготовка майбутніх фахівців повинна відповідати сучасним освітнім вимогам, які стосуються як теоретичної, так і практичної готовності до обраної професії. Відповідно до вимог сьогодення, практична підготовка студентів вищих навчальних закладів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття певного освітнього рівня. Важливим фактором набуття необхідного досвіду та компетенцій студентами є обов'язкове проходження практики в умовах майбутньої фахової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема практичної підготовки майбутніх вчителів досить широко й багатоаспектно висвітлена в психолого-педагогічній літературі. Незаперечним є ціннісний доробок О.Абдуліної, В.Адольфа, Т.Бойко, Г.Коджаспірова, Є.Оганесяна, Л.Подимова, П.Решетнікової, І.Степанової, А.Хуторського, В.Чепікова, які у своїх наукових працях вказували на необхідність вдосконалення педагогічної практики.

Значення педагогічної практики у системі формування особистості педагога переконливо доведено в дослідженнях М.Євтуха, І.Зязюна, І.Ісаєва, Н.Кузьміної, О.Лук'яненко, Е.Панасенко, В.Сластьоніна, Л.Спіріна та інших.

Питанням організації педагогічної практики, як в Україні, так і за кордоном приділяється особлива увага в наукових працях Ю.Алферова, А.Василука, С.Деркач, Л.Пуховської та інших. Проблема професійної підготовки студентів вищих закладів визначено в доробках О.Гаврилюк, І.Гавриш, І.Дичківської, О.Кияшко, Л.Кнодель, Г.Ковальчук. Питання, пов'язані з підготовкою майбутніх вчителів музичного мистецтва, організацією та змістом педагогічної практики на музично-педагогічних факультетах розкриті в наукових працях А.Болгарського, В.Бриліної, І.Гадалової, Л.Масол, І.Найдонова, Е.Печерської, О.Ростовського, О.Рудницької, О.Сидоренко, Л.Хлебнікової.

Результати наукових досліджень свідчать, що основними напрямками в підготовці майбутнього фахівця з музичного мистецтва є розв'язання комплексу методологічних, психологічних, педагогічних і методичних проблем, які формуються і розв'язуються через залучення студентів ВНЗ до практичної педагогічної діяльності, спрямованої на підвищення рівня їх педагогічної готовності до професійної діяльності. Наявність багатьох невіршених проблем у сфері практичної підготовки студентів галузі знань 025 «Музичне мистецтво» освітнього ступеня «Бакалавр» з усією очевидністю свідчить про необхідність якісно нового підходу до організації та проведення педагогічної практики.

Мета статті - здійснення аналізу поліаспектності практичної підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва.

Результати дослідження. Станом на сьогодні, коли вимоги та потреби ринку інтелектуальної праці швидко змінюються, система професійної освіти повинна надавати можливість студентам отримувати не тільки теоретичну, але й ґрунтовну практичну професійну підготовку.

Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців усіх освітніх ступенів та освітньо-

кваліфікаційного рівню «Бакалавр». Вона є важливою та обов'язковою ланкою підготовки висококваліфікованого фахівця до майбутньої роботи, забезпечення його конкурентоспроможності та можливості працевлаштування на вітчизняному та європейському ринках праці.

В Україні вимоги до практичної підготовки майбутніх фахівців висвітлено в таких загальнодержавних документах: Положенні про проведення практики студентів вищих педагогічних закладів України (затверджено наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993р. №93), Положенні про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) [8] (затверджено постановою Кабінету Міністрів України 20.01.1998р. №65), Концепції педагогічної освіти (1998) [13] та інших нормативних документах Міністерства освіти і науки України, що регламентують практичну підготовку студентів.

На основі аналізу наукової літератури виявлено, що термін «практична підготовка» традиційно використовується для визначення характеру навчання як складової частини професійної освіти, що відображає закономірності, зміст, методи і форми організації процесу формування умінь і навичок, який спрямований на розвиток здатності студентів до кваліфікованої виробничої праці за обраною спеціальністю.

Погоджуючись з вищезазначеним тлумаченням сутності практичної підготовки, ми вважаємо, що «практична підготовка», яка разом із теоретичною становить основу знань, умінь і навичок, є важливою складовою професійної освіти.

Педагогічна практика, як форма професійної підготовки студентів галузі знань «Музичне мистецтво», є частиною Державного освітнього стандарту. Вона базується на знаннях, уміннях і навичках, одержаних студентами у процесі вивчення психолого-педагогічних, музично-теоретичних та виконавських дисциплін.

Головною метою педагогічної практики є:

- здійснення діяльності з навчання музичного мистецтва у навчально-виховних закладах освіти на базі сформованих компетентностей та знань основ теорії та методики музичного виховання, педагогіки та психології;
- пізнання студентами закономірностей професійної діяльності та оволодіння способами її організації;
- формування у студентів фахових здібностей, особистісно-індивідуального стилю поведінки та діяльності, необхідних для майбутньої професії в оптимально наближених до роботи за фахом умовах;
- вирішення конкретних методичних завдань згідно умов педагогічного процесу;
- розвиток «Я-концепції» педагогічної діяльності, індивідуальної траєкторії творчого самовизначення та самоідентифікації себе як вчителя музичного мистецтва.

Педагогічна практика, як форма підготовки майбутнього фахівця у галузі знань «Музичне мистецтво» у вищій школі, безпосередньо впливає на його свідомість, пізнавально-пошуковий інтерес, творчі здібності в роботі, формує особистісну професійну траєкторію впливу на майбутнє покоління. Вона відіграє системоутворюючу роль у формуванні творчої особистості майбутнього спеціаліста.

Виконуючи ряд важливих функцій: адаптаційну (студент звикає до ритму педагогічного процесу, роботи з дітьми); навчальну (актуалізація, поглиблення та застосування

теоретичних знань, формування педагогічних умінь і навичок); виховну (формування ставлення до педагогічної професії, професійно значущих якостей особистості вчителя, розуміння необхідності самоосвіти та самовиховання); розвивальну (розвиток педагогічних здібностей студентів, педагогічного мислення, мотиваційної сфери до педагогічної діяльності); діагностичну (перевірка рівня особистісних та професійних якостей майбутнього вчителя, професійної придатності та підготовленості до педагогічної діяльності), практика, в першу чергу, вимагає від студентів психологічної готовності до професійної діяльності.

Різноманітність інтерпретацій поняття «психологічна готовність до професійної діяльності» зумовлена відсутністю єдності в розумінні його природи як суто психологічного утворення в системі професійно важливих якостей фахівця. Наразі практика свідчить, що в цілому готовність забезпечує високі результати педагогічної роботи і включає в себе професійно-моральні погляди та переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, вміння, навички, спрямованість на педагогічну працю, здатність до подолання труднощів, самооцінку результатів цієї праці, потреби у професійному самовдосконаленні. Важливим є обґрунтування феномену формування готовності безпосередньо до педагогічної діяльності. Зокрема, у дослідженнях К. М. Дурай-Новакової зазначено, що професійна готовність студента розповсюджується на всі професійно значущі якості особистості та діяльність майбутнього вчителя. Професійна готовність може існувати не лише у вигляді тривалого й достатньо стійкого психічного стану, але і як якість особистості [7].

Психологічна готовність студента до професійної діяльності складається з двох головних структурних складових: психологічної налаштованості та професійної підготовленості.

Психологічна налаштованість студента на практичну діяльність визначається наявністю таких компонентів:

- пізнавального (розуміння поставлених завдань, оцінка їх значення, знання способів вирішення завдань);
- процесуального (володіння необхідними уміньми і навичками реалізації завдань, умінь моделювати необхідні ситуації);
- мотиваційного (потреба успішного виконання завдань практики, інтерес до їх виконання, прагнення досягти успіху);
- емоційного (почуття відповідальності й обов'язку, прагнення успішного вирішення завдань, мобілізація зусиль, терпимість).

Професійна підготовленість студента визначається:

- стійким позитивним ставленням та мотивацією професійної діяльності;
- наявністю професійно важливих рис характеру та здібностей;
- професійно зорієнтованими особливостями сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, динамізмом і стійкістю емоційно-вольових процесів.

Виходячи з вищезазначеного, вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що студентів-практикантів, який виконує в ході педагогічної практики функції музичного керівника чи вчителя музичного мистецтва, доводиться в повному обсязі вирішувати ті психологічні проблеми і труднощі, які мають місце в реальних умовах і ситуаціях. Це вимагає відповідного підвищення рівня психологічної підготовки студентів у ході теоретичних занять, а також закріплення і вдосконалення відповідних умінь і навичок під час проходження різних видів педагогічної практики. Цьому може сприяти також цілеспрямована робота по підготовці студентів до конкретного виду практики, розробка спеціальних психологічних завдань студентам на період практичної підготовки.

Одним із важливих аспектів практичної підготовки студентів мистецьких факультетів вищих педагогічних

навчальних закладів є готовність до музично-виконавської діяльності.

Термін «готовність» у тлумачній словниковій літературі розкрито у двох аспектах: як згода будь-що робити, або як стан, при якому все зроблено та підготовлено для чогось. Досліджуючи змістовне визначення терміну «готовність» встановлено, що це відповідність особистості певному рівню компетентності, тобто здатність на професійному рівні застосовувати отримані знання, уміння та навички на практиці, а також спроможність швидко і якісно здійснювати професійні дії.

Думки науковців щодо визначення терміну «музично-виконавська діяльність» збігаються в тому, що це сутнісна характеристика особистості виконавця, що відображає вищий рівень оволодіння цією діяльністю, який досягається шляхом глибокого оволодіння музично-теоретичних знань, практичних умінь та навичок.

Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що музично-виконавська діяльність майбутнього учителя музичного мистецтва розглядається як система художнього особистісно-фахового розвитку і, в той же час, як процес набуття практичних виконавських знань, умінь, навичок, способів дій, необхідних для виконання своєї професійної ролі. Відтак, у майбутнього педагога має бути сформовано цілісний комплекс фахових компетентностей, серед яких ключовою виступає музично-виконавська, оскільки вона забезпечує здатність і спроможність майбутнього фахівця активно, відповідально й ефективно реалізовувати художньо-інтерпретаційні знання та вміння, професійні якості, музично-виконавський досвід, ціннісні орієнтації у подальшій педагогічній діяльності, надавати їм особистісного сенсу й трансформувати в соціально-значущі компетентності.

Зазначимо, що виконавська діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва вважається однією з найбільш інтегрованих, складних та різнобічних за видами. Специфіка даної діяльності насамперед пов'язана з уміньми майбутнього педагога-музиканта виконувати вокальні твори як соліст, грати на музичному інструменті, вміти диригувати, а також здійснювати вокально-хорову роботу з дітьми різних вікових груп.

У процесі підготовки до проведення музичного заняття чи уроку музичного мистецтва студент-практикант повинен усвідомити два ключові положення:

Найбільш дієвим і ефективним засобом залучення дітей до музичного мистецтва є переконлива виконавська і словесна інтерпретація музичних творів самим педагогом. Перші художні враження діти пов'язують з образом виконавця, його ставленням до музичного твору. Тому так важливо створити біоенергетичний зв'язок між виконавцем і слухачем, який би випромінював «живе звучання». Не менш важливим є і зовнішній портрет виконавця (міміка, вільність і впевненість рухів, охайність і т.д.).

Основою метою кожної зустрічі з дітьми є «завоювання» їхніх сердець, залучення до музичного мистецтва на основі розвитку їхнього емоційно-естетичного відгуку на музику і поступового осмислення елементів музичної мови [1, с.20,21].

Розкриття ідеї та змісту твору забезпечується тісним взаємозв'язком музично-слухових уявлень студента-практиканта з системою виконавських знань, умінь, навичок. Щоб виховати музичний смак і сформувати музичну культуру дітей різних вікових категорій майбутнім фахівцям з музичного мистецтва необхідно вміти добирати високохудожній репертуар і знаходити ефективні методи та прийоми сприймання музичних творів [14].

На жаль, практика переконливо доводить, що більшість студентів не володіють на належному рівні методикою музичного виховання, також залишається проблемою музично-виконавська підготовка майбутніх спеціалістів.

Враховуючи, що певна частина студентів-випускників буде працювати в дошкільних навчальних закладах, в загальноосвітніх школах чи закладах культури, вимоги до їх виконавської діяльності ще більше зростають. Високий рівень

музичної, й, зокрема, музично-виконавської культури майбутнього педагога є необхідною умовою ефективного досягнення цілей, що постають перед ним в процесі роботи з дітьми.

Педагогічна практика, з одного боку, виступає як перевірка готовності студентів до професійної діяльності, з іншого – найважливішим етапом формування професійної самосвідомості, а також прояву потреби майбутніх фахівців з музичного мистецтва у неперервному самовдосконаленні в музично-виконавській та музично-педагогічній діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, педагогічна практика як важлива складова професійної підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва є необхідною ланкою в

системі вищої педагогічної освіти. Практична підготовка забезпечує встановлення безпосереднього зв'язку між теорією та практикою, створює можливості для закріплення і поглиблення отриманих знань, використання теоретичних положень фахових дисциплін для вирішення практичних завдань, і сприяє процесу самовиховання, самовдосконалення та самоосвіти. Педагогічна практика має ті резерви, які варто активізувати з метою формування компетентностей майбутніх педагогів-музикантів та досягнення ними мистецько-педагогічної фахової досконалості. Дана стаття не вичерпує усіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у ґрунтовному вивченні методичного аспекту практичної підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Береза А. В. Педагогічно-виконавська практика майбутнього вчителя музики. Навчально-методичний посібник(видання 2-ге, доповнене). Для студентів і викладачів вищих і середніх музично-педагогічних закладів освіти, слухачів інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників, учителів музики. Вінниця : НОВА КНИГА, 2010. – 184 с.
2. Біда О. А., Педагогічна практика [посіб. для студентів] / О. А. Біда, Л. М. Рожко, О. А. Комар. – Київ : Науковий світ, 2004.
3. Бірюкова Л. А. Педагогічна практика у професійній підготовці вчителя музики / Л. А. Бірюкова [Електронний ресурс]. – <http://www.enpui.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5584/1/Biriukova.pdf>.
4. Бутенко Н. Ю., Педагогічна практика : підготовка та реалізація : Навч. посіб./ Н. Ю. Бутенко / За заг. ред. Н. Ю. Бутенко. – К. : КНЕУ, 2005. – 184 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005 – 1728 с.
6. Діденко Т. П. Деякі аспекти формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності під час педагогічної практики / Т. П. Діденко [Електронний ресурс]. – http://www.rusnauka.com/20_DNI_2013/Pedagogica/2_142300.doc.htm
7. Дурай-Новачкова К. М. Формирование профессиональной готовности к деятельности / К. М. Дурай-Новачкова. – М., 1983. – 365 с.
8. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.
9. Лубинець К. Порядок проходження студентами практики за межами місця розташування вищого навчального закладу / К. Лубинець // Практика управління закладом освіти. – 2012. – №11. – С.62-63.
10. Новий тлумачний словник української мови : Т. 2. К-П. / [уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко, ред. Л. І. Андрієвський]. – [2-е вид., випр.]. – К. : «Аконіт», 2001. – 928 с.
11. Організація педагогічної практики в кредитно-модульній системі навчання (освітньо-кваліфікаційні рівні «бакалавр», «спеціаліст») / Укл. : Соловей М. І., Ніколаєва С. Ю., Спіцин Є. С., Кудіна В. В., Бражник Н. О., Демчук В. С. – К. : Ленвіт, 2006. – 106 с.
12. Педагогічна практика студентів музично-педагогічних факультетів : навчально-методичний посібник. Видання 3-є, доповнене / Підготували: І.М.Найдьонов (розд. I,II), В. Л. Бриліна (розд. III), А.В. Сидоренко (розд. II,IV). – К., «Освіта України», 2006. – 180 с.
13. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів освіти України // Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту. – К., 1994. – Випуск 1. – С.139–153.
14. Ткачова Н. П. Формування творчої особистості майбутнього вчителя музики в умовах педагогічної практики / Н.П. Ткачова [Електронний ресурс]. – <http://vuzlib.com/content/view/291/84/>.

В статті здійснено теоретичний аналіз поліаспектності практичної підготовки майбутніх спеціалістів по музичному мистецтву, обґрунтовано її функціональність через характеристику основних функцій. Розглянуто роль готовності к музично-виконавській діяльності в практичній підготовці студентів.

Ключевые слова: *практическая подготовка, готовность, профессиональная деятельность, музыкально-исполнительская деятельность, педагогическая практика, студент-практикант.*

The article is devoted to the theoretical analysis of multidimensional nature of practical training of the future musical art specialist. Its functionality has been substantiated through a characteristics of the main functions: adaptive, teaching, educational, developmental, diagnostic etc. The emphasis has been laid on what the student-trainee during teaching practice, who performs as a music director or teacher, have to the full extent solve the psychological problems and difficulties occurring in real conditions and situations. It requires a corresponding increase of the psychological preparation level of students during theoretical training, as well as strengthening and improving relevant skills during their various teaching practices. As it has been emphasized that one of the important aspects of practical training of art faculties students of higher pedagogical educational institutions is readiness to music and performing activities. It has been noted that performing activity of the future music teacher is considered one of the most integrated, complex and diversified due to its type. The specificity of this activity is primarily associated with the ability of the future music teacher to perform vocal works as a soloist, to play the musical instrument, to be able to conduct and perform vocal-choral work with children of different age groups. Taking into an account that some of the graduate students will work in preschool educational establishments, in comprehensive schools or other cultural institutions, the requirements for their performing activities also increase. The high level of music, and, in particular, music and performing culture of the future pedagogues is a prerequisite for effective achievement of the goals they face during the working process with children. It has been concluded that teaching practice as an important component of the future musical art specialist training is an essential element in the system of higher pedagogical education. Practical training contains the reserves which should be activated in order to develop the competencies of future musical teachers to achieve their artistic and pedagogical professional excellence. This article does not fully cover all the aspects of the problem. Perspectives for further research we foresee in thorough study of methodological aspect of practical training of the future musical art specialist.

Key words: *practical training, readiness, professional activity, music and performing activities, teaching practice, student-trainee.*